

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

№ 14.

Marti 12. Aprilie

1860.

IOANU IUGA.

De mortuis aut nihil aut
verum.

Din Nr. 10 ală Gazetei pьvlikьlă romъnescь avă ocacіone de a kьnoshе pьmaі ne skьrtь, kьmkь дптре vьpьvadіі naціonііі pьcтpe romъne din Transilvania ce maі aфлъ vьлълъ, кареле deпsece ne алтаріалъ еі ші алъ omenіmeі орешкаре cъme, че дп реферінцъ кьтрь то-талълъ аверііі sale ce потъ сокогі de фьрте concіderavіe, пептрькь ачелеаш факъ апрьне а треіа парте din стареа дптрэгъ а vьлї татъ de фаміліз. — Нъ не дп-доімъ кьmkь пьvlikьлă пьcтpe din афаръ ce va интереса de а шті: Чіне а фостъ ачелъ Ioan Iuga, ne каре кон-четьденіі сьї длă петрекьръ ла рьпаосълъ вечнікь кь атьта соленітате ші опьре, кь кьтъ ce петрече орї-каре дпнтре чеї маі етіненцї вьpьvadі аї vьeі церї?

Есте токма vьлă пьтpьрă de секълă, de кьндъ сьвскрїсълъ ce афлъ дптр'о реферінцъ амїкаvїлъ ші кордіалъ кь рьпосатълъ вьpьvatъ din а кьрїі vїедъ ne пропьнетъ а скьте кьтева тьрєсрї прїvїтьре маі vьлїтъ ла интересьлă комънъ; токма пептрь ачеста дпсъ с'ар пьrea кьmkь пъ с'ар кьвенї vьлї амїкь а дескрїе vїеца амїкьvїі сьлă, ка сь пъ трекъ de пьртїпїторъ дптр'а-чееа пептрька сь фїлă скьтїтъ de о асемenea мьстраре, пъ воїл мьрїїні а енмьра пьмаі фапте de а ле лзі Ioanъ Iuga, еаръ крїтіка фаптелоръ лзі амъ сь о кон-кpезъ кь тотълъ сїмьцълї de дрептате а лекторї-лоръ. —

Фаміліа Іуга есте зна din ачелеа фаміліі ро-мънешті, ne каре дп секлїі трекулї ле афлътъ фїгь-рьндъ дп історїа патріеї дпнтре фьрвнташїі попорьлї, каре дпсъ дп зрмареа vьпоръ евенїмїнте кь тотълъ фатале, а vьпоръ десастpe че грпнтескь ла пьмьнтъ ne

o naцїone дптрэгъ, дпнтр'одатъ дїспаръ de ne счепъ, ce даъ зїтрьїі дптр'о дптпечїме зчїгьтьре de спїрїтъ, de vїртьтеа чїvїлъ шї de тьте сьвенїрїе історїче, пеп-трька дьпъ vьлă секълă сьлă докь еарьш сь апаръ дп мїжлокълă компатріоцїлоръ дп а треїа сьлă шї а шептеа семїндїз; фамілії de ачелеа rare, ne каре ле vezї рьмьрїте шї рьспьндїте прїп Transilvania, Бьнатъ, Марамьрьшъ, Бьковїна, пьпъ дп сїнълă Moldovei, пьс-трьндъ ачелеаш tradїцїнїі шї ачелеаш сьвенїре de фамі-ліз, de патрїз шї naцїone, пердьтъ фїндьле пьмаі vьлă фелъ de solidaritate фамїліаръ, рьмьпьндьле дпсъ інстїнкьлă пептрь ачелеаш. Мемьрїї din vьле фамї-лії кьм сьпт Дьпка, Стоїка, Монеа, Кьлїнсштії, Клоко-ченїї, Мьрьшенїї ш. а. воръ прїчене маі vїне ачестеа обсервьчvїї але пьcтpe. —

Nїmїnї пъ маі пьте шті, п'їнтpe че жькьрїї а ле сорцїї мошълă (тата vьлă) алъ фрацїлоръ Iuga din Бра-шовъ с'а рьптъ din фаміліа лоръ повїлїтаръ локїтьре дп комїтатълă Хьнедьреї шї с'а ашезатъ ne локьрїле ачестеа. Тьрвьрьрї релецїосе, сьлă сгомотьса organї-сьчьне а остьшїмїї de фронтїеръ, сьлă сїмплеle інте-ресе комерцїале дпнтре Дева шї Брашовъ, — фїе фостъ орїкаре дпдемьлă стрьмьтрьрїї, десьлă кь контїмьп-ранїї кьпоскь ne фаміліа Iuga дпнтре чеї маі de тьрєзъ комерсанцї аї пїацеї пьcтpe.

Ioanъ Iuga, пькькьтъ дп апълъ 1789 шї а фькькьтъ прїма карїеръ de пегьцеторъ la каса татъсълъ, апої ла Romanъ дп Moldova; еаръ дьпъ мьртпеа ка-пьлї фамїліеї, елă ка фрателе маі mare а рьмасъ а фї прїмьлă еї кондькьторъ, ажьтатъ пьмаї de фратесьлă Geоргїе, пьпъ кьндъ дшї ашезаръ шї порочїръ ne тоцї чеїлалцї фьрїдїні аї лоръ.

Ioanъ Iuga ка шї маі тоцї аї сьї контїмьпранїї din класа мїжлочїз, ne кьндъ ромънїї пьшїі авеа шкь-леле лоръ, еаръ ла ale алгера ераф прїїмїдї пьмаї кь mare грєстате, пъ авьсе ocacїone de ашї кьштїга

штіінде маї пресъсѣ де челе елементаре; днтр'ачеа деселе лѣ кълъторі дн деріле де сѣсѣ, прекъм ші о неастѣмпъратъ сете де а конверса къ ђмені де літере дн кълъторі лѣ о сѣмъ де ідеї сълътѡсе ші практиче; еаръ апѣме фаміліарітаеа дн каре се аѡла къ вѣрваді ка рѣпосаці Бѣдаї, секретарѣлѣ дела Тесаѡраріатѣ, Dr. Vas. Попѣ, не кѣтѣ ачеста виедѣсе ла Брашовѣ, адвокатѣлѣ Молдоваї (тогѣ ардеLEANѣ ашезатѣ аїчі), Николае Пенч дн Сівіѣлѣ, тогѣ адвокатѣ, ші къ маї мѣлді адді ромѣні къ штіінде, карі се маї аѡлѣ дн виедѣ, дн фортарѣ характерѣлѣ ші дн консолидарѣ сїмдїмїн-теле Ізі націонале атѣлѣ де мѣлѣ, дн кѣтѣ Іоанѣ Ізга тречеа къ тогѣ дрептѣлѣ де челѣ дн тѣлѣ днпре тоді ромѣні вѣні дн класа вѣртѣріеї ромѣнешті Іокале. Дн тогѣ дн сѣлѣ нїмїкѣ нѣ дн фѣрѣмсеца маї мѣлѣ карактерѣлѣ ачестѣї вѣрватѣ къ тогѣлѣ практикѣ ка сїмдїмїн-теле сале релѣдїсе, алїнїреа пѣтерѡсѣ не Ізгѣ релѣдѣса стрѣвѣнілорѣ сѣї, лѣмѣрїтѣ дн сѣлѣ де тогѣ че нѣ мїмѣ вїготерїз ші неѣѣерїндѣ. О дн сѣлѣ ачѣста атѣлѣ де парѣ кїарѣ ші дн зїлеле пѡстре каре трекѣ де тїмнѣлѣ лѣмїнілорѣ ші алѣ знеї кѣлѣре дн палте. Брашовѣлѣ а трекалѣ тогѣдеазна ші маї трече дн кѣ дн прївїнда тѣтѣрѡрѣ копѣсїзнілорѣ сале де челѣ маї вїготѣ дн тогѣ дѣра. Іоан Ізга а рѣшїнатѣ ачѣстѣ о-пїнїзне дн партеа ші пентрѣ перѣѡна са дн тогѣ кѣр-сѣлѣ вїедеї сале. Рѣпосатѣлѣ а сакрїфікатѣ мѣлте шї дн фолѡсѣлѣ вїсерїчеї ші ал рїтѣлѣ сѣлѣ; тогѡдатѣ дн сѣлѣ авеа днтрѣ нїмїкѣ а'шї пѣне пѣмеле сѣлѣ дн фѣрптеа лїстелорѣ де ажѣтѡре че с'ар фї черѣтѣ пентрѣ врео вїсерїкѣ де орїче копѣсїзне крештїнѣ дн Тран-сїванїа.

Днтр'ачеа пої не вѡмѣ тѣрїдїні а епѣтѣра аїчі нѣмаї ачеле фапте лїберале дн пїнїте де І. Ізга, каре прївѣскѣ маї деапрѡбе фолѡсѣлѣ ші проспѣрїтаеа ко-релѣціонарїлорѣ ші а копнаціоналїлорѣ сѣї. О фачетѣ ачѣста нѣ спре лѣзда лѣї, де каре се апѣрасе дн тогѣ вїѣда, чї нѣмаї спре а фї дрепді кѣтрѣ рѣпосаці ші а маї да зпѣ ексептїлѣ вѣнѣ алгѡра пѡте мѣлѣ маї авѣді декѣтѣ Ізга.

Есте штїѣтѣ къ копѣсїзнеа гр. рѣсѣрїтѣнѣ незнїтѣ дн Трансїванїа, прїн зѣмаре ші жѣмѣтате націѡ-неа че се дїне де ачѣеаш нѣ се вѣкѣрѣ де нїчї зпѣ фѣлѣ де фѡндѣрї векі, сѣлѣ де ачелса къ каре с'ар фї днзестратѣ дн венїтѣрїле статѣлї; токма пентрѣ ачѣ-ста дн сѣлѣ зѣмѣлѣ ка зѣлѣлѣ де а ѡѣрї шї сакрїфіка дн аверїле партїкїларе сѣ фїе къ атѣлѣ маї фѣрвїнте. І. Ізга с'а сїлїтѣ а корѣспѣнде ачѣстѣї черїнде дн тогѣ пѣтерїле сале; атѣта нѣмаї, къ сѣлѣ ка шї Георгїе Іоан

вѣртѣнѣлѣ, ка шї Іос. Ігїанѣ протопопѣлѣ авеа даїна де а'шї дн фѣмѣтѣра даїїле сале днтр'ачѣлѣ секретѣ не-пѣтрѣнѣсѣ, дн кѣтѣ чеї карї нѣ ле кѣпѡштеа де лѡкѣ, нѣ се сѡїа а'лѣ характерїса де аварѣ.

Чеа дн тѣлѣ ѡкасізне кѣндѣ І. Ізга се вѣзѣ дн-демнатѣ а сакрїфіка къ мїїле, і с'а датѣ днпре ані 1827 ші 1833, дн каре періѡдѣ де тїмнѣ ромѣні Брашовенї лѡкїторї дн лѣ з н т р ѣ л ѣ четѣдїї ѡстенїлѣ къ тогѣлѣ де зпѣ прочесѣ фѡрте зѣчѡсѣ че дѣрѣ маї вїне де ані дозѣзѣчї днпре еї шї корелѣціонарїї лѡр-грѣчї ші вѣлгарї пентрѣ вїсерїка лѡкалѣ, дн челе дн зѣртѣ прїн ѡ стрїгѣтѡре пѣдрептате а днпрїеїзѣрїї лѡрѣ перѣзѣндѣ прочесѣлѣ не ла тогѣ інстанѣде, про-чесѣ пѣртатѣ маї вѣртѡсѣ дн казѣ къ лїмѣва ромѣнѣ се скѡсесе къ тогѣлѣ дн ачѣа вїсерїкѣ, авїа 35 фамї-лїї се вѣзѣрѣ констрїнсе а се рѣтраѣе къ тогѣлѣ, а чере воїѣ пентрѣ дескїдѣреа знеї капеле ромѣнешті, а пѣрта зпѣ ноѣ прочесѣ фѡрте грѣлѣ, а кѣмпѣра нѣмаї дн пѣнїїле лѡрѣ ѡ касѣ къ 52 мїї фїорїнї валѣтѣ де В.; а'шї фѡрѣта шї зпѣ мїкѣ фѡндѣ пентрѣ ѡ шкѡлѣдѣ нормалѣ къ дої профѣсорашї. Репартїдїзнеа че с'а ве-нїтѣ не І. Ізга дн ачѣї ані де нѣказѣрї, трече, дѣкѣ нѣ не дншѣлѣмѣ, прѣсте 2000 фр. т. к.

А доза ѡкасізне і с'а датѣ ла лѣпта тогѣ асеме-неа де днвершїнатѣ порнїтѣ пентрѣ дрептѣрїле грѣ-мїлѣлї пѣгѣдетѡрѣ ромѣнешкѣ констѣторѣ дн маї вїне де 80 фїрѣме, прѣфѣкѣтѣ еарѣш днтр'ачѣлѣ прочесѣ дн-вершїнатѣ прѣлѣнїїтѣ дела а. 1830 пѣлѣ ла 1848. Ре-партїдїзнеа венїтѣ дн ачѣстѣ прочесѣ не рѣпосатѣлѣ ажѣнсе не рѣндѣ ла сѣма де 1200 фр. мон. к. Тогѣ рѣпосатѣлѣ фѣ дѣстїнатѣ а фаче дн ачѣеаш казѣ дозѣ кълъторїї Іа Вїена.

Такеле шкѡластїче а 4—10 ф. т. к., пѣлїте не фїекаре аѣ пентрѣ кѣте 2—3 тїнерї сѣртманї, прекъм шї колѣктеле де стїпендїї че се фѣчеа дн тїмнѣ дн тїмнѣ дн фавѡреа зпѡрѣ азїторї де дрептѣрї де на-дїзне ромѣні, дн кѣрсѣ де врео 15 ані нѣ се потѣ рѣспїка днтр'ѡ дїфѣрѣ рѡтѣндѣ, дн казѣ къ ачелеш се фѣчеаѣ маї тогѣдеазна дн секретѣ.

Стареа чеа трїстѣ а дїечесеї Сївїѣлѣ дн кѣ іа зѣкѣтѣ лѣї І. Ізга ла іпїмѣ; атѣта нѣмаї къ дн сѣлѣ претїндеа тогѣдеазна, „ка не тата тѣтѣрѡрѣ сѣ ѡ а-жѣте т ѡ цїї фїїї еї; „атѣнчї“, аѣѡѣеа Ізге „вѣдї vedeа че воїѣ фаче шї сѣ.“ Къ тогѣ ачѣстѣа Ізга копѣрї ла кѣмпѣрареа вѣстїмїтелорѣ епїскопешті ѡ сѣмѣ вѣнїчї-кѣ, еарѣ ла кѣмпѣрареа каселорѣ пентрѣ семїнарїлѣ дїечесанѣ дн а. 1851 нѣмѣрѣ 300 фр. т. к. —

Казса династiei ми чеа националь дн ани префа-
черилорѣ да костатѣ престе 2000 фр. м. к.

Дъпъ днкеierea контрактъли днтре челе дозъ
комзие пентрѣ клъдиреа ми днтемеierea каселорѣ
дипнасиале Ioan Igra конѣри динтр'одатъ 1200 фiоринi
м. к. (1851).

Ачелаш да фондълѣ професорекъ дете алцi 1150
фiоринi м. к. (1852/3.)

Къндѣ с'ар черчета маi деапрѣе протоколеле
сокотелорѣ рѣпосатъли ар маi еми днкъ ми алте са-
крѣичiи; съ фiтѣ днсъ дндестълацi къ ачестѣ естрактѣ,
кареле пентрѣ скопълѣ пострѣ есте преа де ажънсѣ.
Маi департе пентрѣ съметеле тестате де дънсълѣ дн
фолосълѣ пълкълѣ съ ворвѣскѣ кларѣ легатълѣ ми кодичi-
лълѣ сълѣ, кареле кредемѣ къ токма пентрѣ асекърареа
съметорѣ тестате нъ ва фi де присосѣ а'лѣ да пълкi-
тъцiи челѣ пълкiнѣ дн артикълiи сълъторi деспре фондъ-
рiле дъсате. — Г. Б.

Moravurile romanului preste totu.

II.

Economi'a; casatori'a; potestatea paren- tiésca la romani.

Romanii tempulu celu pacificu si lu sacrificau
agriculturei, carea erá in mare onóre la densii.
Simplitatea nobile a acelu consuli si dictatori,
cari insii tieneau de cornele plugului, e demna de
tóta laud'a; si numirile a unui Fabiu, Lentulu, Piso
s. a. derivate dela productele de campu sunt dora
mai renumite, celu pucinu mai umane, de catu a
unui Macedonicus, Asiaticus, Creticus asia numiti
dela popórele subjugate de eli. — Dintre inceputu
si indelungu tempu dupa aceea, agrii fura cultivati
fórte bine; barbati mari, d. e. unu Catone scrise
unu opu despre agricultura subtu titulu „de re
rustica.“ Acestu e unu monumentu pretiosu des-
pre gustulu vechiloru romani pentru agricultura.—
Intrandu lucsul, carele derapana tóte, înfipse rana
de móрте si economiei tierene. Itali'a se implú cu
gradini artificiose; si asia panaa debui sa se im-
porte din Sicili'a si Afric'a. Totusi gustulu vietiei
campene inca nu se stense de totu. Beliducii in-
vingutori aduceau legumi si arbori fructuosi din
Oriente in Itali'a. Multi dинтр'ensii pretrecundu in

gradinile loru cele frumoase si uitau de certele din
forulu romanu.

Ordinea, cumpetarea, crutiarea sunt virtutile
economului de tíera; elu nu cunósce moletatea si
escesurile vietiei cetatienesci. Asia fura romanii in
cursu mai de 6 seclii. Celi mai nobili senatori ro-
mani se nevoiau asi castiga faim'a de economi buni
si parenti de familia.

Credinti'a in casatoria fú indelungu tempu pa-
dita cu tóta santitatea. Cativa ani dupa antaniulu
belu punicu censorii aslantu numerulu cetatieniloru
fórte micusioratu, pretinsera dela fiacare juramentu
ca se va casatori, inse cu scopu de a produce si
cresce barbati in folosulu republicei *). — Ce e
dreptu mai mulu tempu fú oprita casatori'a cu fe-
mei straine, sclave ori rudeni de sange, ba chiaru
si incumnatirea generatiuniloru patriciene si ple-
beice; numai dupa mai multe certe si seditiuni prin
legea Canuleja in 444 an. Chr. castigara plebeii
dreptu de a incheia casatorii reciproce cu familia
patriciene.

Barbatulu din cause momentose se putea des-
parti de femeia; inse indelungu tempu nu veni in-
nainte nece unu casu de despartire. Se scrie, ca
unu anume Carviliu fú celu de antaniu, carele si
lapeda mulierea, din cauza ca nu avuse prunci cu
densa, macarca altmintrea o amá. Deaci apoi in
ce mesura se corumpeau moravurile, in aceea me-
sura devenisera si despartirile mai dese. Pentru
asígnrarea posesiuniloru femeniesci in casu de des-
partire, se vediu apoi de neaperata nevolia statori-
rea contracturiloru de casatoria.

E ceva singulariu ca in toti secolii damu pre-
ste unu numeru de fetiore vestale pedepsite pentru
vetamarea votului loru de virginitate perpetua, si
cu tóte aceste in spatiu mai bine de ani 500 nu
vine inainte nece unu casu de divortiu cu tóta re-
lasarea legiloru. Caus'a acestui fenomenu póte de
o parte fú aceea, ca fetiorele vestale erau espuse
tentatiuniloru celoru mai periculose, pre candu de
alta parte uniunea conjugale era scutita si aperata
prin moravurile cele bune.

*) Vedi Clemens d'Histoire générale par Mr.
l'Abbé des Academies de Lyon et Nancy Tome III.
pag. 38.

Matronele romane in cunosciinta si in nobilitatea spiritului intrecura pre matronele grec escilu totu tempulu virtutiei romane, stralucira in Rom'a matrone mari si pline de virtuti. — Aci intre altele, ne aducemu aminte de o Cornelia, mum'a Grachiloru, matrona, carea era modelulu virtutiei si alu urbanitatiei, carea presentandusi filii sei la o dama curiosa, amatoria de toaleta, dise: „eaca pretiositatele mele, eaca juvaerele mele.“ O expresiune a-cesta nobile si de mare insemnatate, care avú scopulu de a convingere, ca implinirea detorintiei de muma adeverata, debue se fia cea mai mare desfa-tare pentru o femeia.

Mai tardiu inse cu intrarea coruptiunei, candu escesurile de tota speci'a nu mai aveau margini, intrigile femeiesci si patimile scelerate ale acelora, devenira locomotivulu la cele mai multe seditiuni interne, si multe capetenii de a le statului fura amagite de asemenea femeie, d. e. Antoniu de Cleopatra s. a. m. m.

Potestatea parentiesca era mai ne restrensa. Romanii credeau cumca supunerea domestica e cea mai buna pregatire la supunerea civile. Inse in acestu respectu mersera prea departe; caci filii nu numai ca erau in puterea, ci chiaru si in proprietatea parentiesca, si tat'a avea dreptu pre filii sei ai si vinde ca sclavi si deca ei de cumperatori se liberau, apoi tatalu loru eara i puté vinde a dou'a si a treia ore, ba i puté si ucide, deca faceau ceva ren. Acesta era unu abusu si o estremitate forte trista a potestatiei parentiesci! Atare putere parentiesca domnitoria seu mai bine arbitraria si tiranica se estindea pre tota vietia unui parente, se straplanta asupra tuturor descendentiloru si se referea atatu la avere catu si la persona. Totusi fiulu prin servitiulu si meritele belice, ori prin deprinderea unei profesii libere putea se-si castige avere propria, si cu emancipatiunea se finea potestatea parentiesca. Acesta relatiune se apleca si la filii adoptati.

Tenerimea, si de era independente dela auctoritatea parentiesca, inca se crescea in cea mai mare sigore.

Modestia, cumpetare, iubire de ordine se plantá in anim'a tenerimei atatu prin invetiatura, catu si prin deprindere. Nece deprinderi gimnastice pentru tenerime inca nu lipsiau. Fiitoriulu ceta-

tianu debuia se fia aptu spre tote; atatu de a serbi patriei sale in tempulu bataiei, catu si alu paceri. — Romanii se nevoliau prin crescere a imprima caracterului semnalulu demnitatiei, eara spiritului a i imprima soliditate; si sentiulu de romanu se nutria si sternia prin infatiosierea esempleru patriotice. Catra aceste mijloce, in tempurile mai frumose, se adause si cultura sciintifica — nobilitatea prin ajutoriulu sciintieloru frumose.

Blasiu, in 1-a Ianuaru 1860.

Ioane Rusu,
professoru gimnasialu.

Domnule Redactoru!

In Foi'a Dvostre din 22. Martie Nr. 12 cetiuu unu articulu alu unui romanu venitu dupre titulu seu de sub delulu Gard'a. Refutandu unu articulu din 30. Decembre anulu continutu, in care D. Romanu combatandu celibatulu, nu-si gasi alte argumente se aduca decatu pre monastirile din Principatele unite dicundu: „Vecinele Principate delar Dunare prin monastirele celea intinate *) seu inclinate ori cum le mai numescu, sunt pline de omeni dandestia de atata tempu, si locuitorii acelora pamenturi ce au se le multumésca?“ Si fiindca asta dicere are lipsa incatava de pucina lamurire, pentruca, credu ca sunt multi carii inca nu le cunoscustarea, impregiurarile, faptele bune seu rele a le locuitoriloru loru, din cari unulu e si D. Romanu lipsitu de cunosciinta loru si de delicateti'a ce are debui ca Dlui se poseada; apoi de aceea me grabescu a respunde marginindume numai intr'atata.

D. Romanu precum se vede atrasu fiindu mai multu de manierele si placerile vietiei sociale si restrinsu dela alte cunosciintie, imprósca fora destingere pre tote cealealte clase si dice: Se avemu d. e. pre Angli'a si Germani'a, unde nu-su nece celibi nece calugari si totusi potu serbi de esemplu in privinti'a sciintieloru. E adeveratu. Dar noi avemu dupa cine se ne conformamu, cace sunt alte

*) Eróre de tipariu, cetesce: inchinate (monastiri inchinate, — si pamentene. —) R.

staturi mai civilizate si totuodata consangene cu noi, asia d. e. Francia séu cu unu cuventu intregu elementulu romanu. Ear' catu reman in privintia eclesiastica nu ne vomu lua dupre liberal'a Germania.

Ne tienemu de invetiatur'a lui Christosu si nu de alui Luteru. Avemu legile date de elu si invetiaceii lui, dupre cari a statu, sta si va se sta in veci beserica si ordurile sale. Se lasu acestea si se vinu la dicerea Dnai Romanu, care dice: „pline de ómeni intinati.“ Da óre ce au facutu ei, cum si in ce privintia? E fórte evidente ca au facutu fora de legi si de aceea-su intinati in pecate. In acestu intielesu-i aduce Dn. Romanu ca de argumentu. Deci eu fiindca nu me lasa tempulu a lamuri acestu punctu cum s'ar conveni, totusi aratu ceva pre scurtu.

Tóte monastirile-su fundate de stramosii nostri. Ei leau infrumusetiatu cu nesce dominiuri fórte frumóse, asia catu un'a din monastirile Moldavei si anume Neamtii numera unu venitu anuale de doue millióne lei. Ei déca ar fi vediutu ca acesti ómeni practica vitiulu si neglegu virtutea, apoi nu learu fi datu nimicu. Totu ce eli au datu loru au datu cu conditioni se faca scoli, spitale si alte bune, ca servirea de Dumnedieu se se pastreze in continu. Din venitululu acestei monastiri se vedu multe bune facute si se voru mai face. Vedemu ridicatu unu spitalu de rangulu primu, una scóla de patru clasi cu profesori bine dotati in tergulu Neamtii. Unu seminaru in insasi monastire ca profesori calugari, unu spitalu pentru bolnavi carii, nepotandu fire folositori atatu statului catu si loru insasi pentru slabirea puteriloru fisice. Asemenea unu spitalu pentru lipsitii de minte, una tipografia avuta si altele pentru cari ei merita lauda. — Cu atatu mai multu si mai mare multumire ar debui se le damu, cu catu eli singuri au fostu carii au potutu capeta o asemenea avere si o au pastratu pene in tempulu de facia, ca ce altumintrea astadi ar fi fostu a le greciloru si nu a le romaniloru.

Catu remane despre intinatiunea loru personale, ad. a calugariloru vedemu: —

1. Metropolitii si episcopii nu ne-au venitu nece din Angli'a, nece din literata Germania, ci toti au esitu din sinulu monastiriloru. Au fostu

si suntu calugari ér' nu casatoriti. Si cati mai sunt si adi sunt totu calugari, caror'a Dn. Romanu nu numai ca nu le póte fi esemplu intru de a placé lui Dumnedieu si publicului, dar' nece macaru ca se póte compara cu eli. Onorabilulu gubernu modernu nu are óre de a multumi calugariloru? Mi se pare ca inca multu. Bugetulu facutu in tempulu ministeriului lui Balasiu argumentéza acésta indestulu. Numerósele spese, acelu mare numeru alu amploiatiloru si desele gratificari óre numai cu propriulu venitu alu statului se facu? Nu, nu! ci si cu alu calugariloru. Tenerimea pre la Parisu si pre la alte universitati se tramite de gubernu totu cu banii calugariloru. Pensiele celea multe totu din avutulu calugariloru se dau.

Ear' catu remane ca va dice cineva ca eli n'au plinitu tóte conditionile cu cari li s'a datu loru avutulu; apoi si eu nu tagaduiescu ca eli pre tóte nu leau plinitu, dar' cu tóte aste nu e vin'a loru. Impregiurarile din afara, tempurile celea critice, barbari'a venita de prin vecinatate, influenti'a unora familie lipsite de totu ce e umanu iau impededatu si i-au adusu in asta stare in care-i vedemu. — Cu tóte aste in mediuloculu pericleloru eli au statu si adi transpunu in man'a gubernului unu venitu asia de frumosu, incatu face Romanu trebue se se bucure si se le multumésca*).

Intinati dice D. Rom. Eu carele vietuui mai multu tempu in Moldov'a, visitai fórte adese acelea institute, dar' nu vediui nimicu la eli de care se sep óta scandalisa cineva, decatu D. R. póte se-iscia si se le cunósca mai bine faptele. Dar' curiosu lucru ar fi ca Dnui siedindu sub délulu Gard'a se scia faptele ómeniloru din alte tieri. Asta nu'i atata de miratu pre catu i de cugetatu si de pastratu in memoria, ca délulu Gard'a a emisu din sine unu omu carele se spuna forã se scie faptele ómeniloru ne vediuti de elu, prin urmare i se póte atribui ca elu e in stare a cerca animele si rerun-

*) Asia ar fi, candu n'am fi auditu si de pro-teste, tramise d. e. din Moldova in an. decursu catra Tiarulu, catra patriarchulu Rusiei si alu Tiari-gradului, cerundu ajutoriu atari calugari cu capu cu totu — si protecliune in contra gubernului suptu cuventu, ca acesta seculariséza averile monastiriloru! — R.

chii ómeniloru, calitate, ce toti credemu a o avé
numai fínti'a suprema.

In fine, D. Rom., eu nu combatu statulu socia-
le ci din contra'lu aprobezu si fericescu, dar debue
se mai scii pre lunga asta ca Isusu Christosu inal-
tiandu statulu casatorescu la taina n'a condempnatu
nece calugariete, nece celibatulul ci dise: „celu ce
vre si póte se'mi urmeze mie, se'si iee crucea s'a
si se vina dupre mine.“ Si n'a obligatu ca fiacare
se se casatorésca ci a datu libertate ca fiacare ce-
va puté se'si aléga. Intielegundu mai multu putin-
ti'a. Ca conclusia ma adresezu catra Dta si dicu:
iertandumi audaci'a ce am luatu-o. Articulu
Dvóstre incatu privesce esenti'a lui e destulu de
neresonabile si lipsitu de tóta politeti'a, si eu nu
voiu a desclide una polemica cu Dta ci se ne con-
servamu pentru unu diariu de caracteru ca Nichi-
percea. Totu una data mi-reservediu dreptulu de
ave mai respunde in asta cestia *).

Blasiu, in 8. Aprile 1860.

R. Filoteiu.

Съ пристимимъ пентрѣ адеверѣ, dreptate mi scri-
pisea komzuz.

Brasiovu, in septemana luminata. Chri-
stosu a inviétu! Fratiloru mici si mari! Con-
cedeti'mi acesta cutediare, ca, lasandu de o parte
pretins'a de unii politetia de a ne adresa catra fia-
care dupa rang si titulu, de astadata nu voiu a
me departa de preceptulu Mantuitorului, celu ce ne
dise: „cine vré dintre voi se fia mai mare, se
fia tuturoru sierbu.“ Eara pe ceia cari si voru
intórce facia de catra atare cutezare, voiu astadata
si eu ai numera intre Farisei si carturari, in inima
carora adeveturile esite din dieesculu rostu alu Na-
zarenénului nu prindea nici o radacina, de acea a-
menintiarea lea fostu: „Vai! Vóne scl. — Frati-
loru! cate dile mari de inviére am aruncatu
preste umerii nostrii, noi si naintasii nostrii, si to-
tusi vaierarea nóstra s'a facutu stereotipa, ca nu
putemu inainta, ca nu ne putemu scula mai rapede
din letargi'a in care neaduncisera crudimile tempu-
rilor, prin urmare parol'a de rénviere s'ar da nu-
mai ca unu sunetu de dóga, care nu prea produce

*) In altu jurnalul! — R.

resunete. — Dar' strainii ce dicu de noi? Nemuri-
torulu intru aducerea aminte, fostulu gubernatoriu
Ludovicu de Wohlgemut, aflanduse in Pest'a
in pericolulu vietii, tramise caracterisarea popóre-
loru din patriane in trei sententie laconice: cu tarii
insiala Dieu si rege, cu tari sunt neplacaveri (ne-
impacaveri) eara ceilalti in gradulu celu din urma
alu culturai. — Elu ni se adresá la prim'a lui cor-
tenire in Brasiovu cu cuvinte de unu parinte: po-
porulu Dvóstre cata se se redice in massa la cultu-
ra, prin neamanata redicare de scoli, ca n'a aveti
barbati deajunsu. — Pucinu si se comprobá ca cu-
ventele lui era se se faca trupu —, cace neuitatulu
redicá cu spesele statului dóue preparandie pentru
pedagogi, care, de n'ar fi esistatu, n'am fi nici undé
ne aflamu. Eata problem'a nóstra aratata cu dege-
tulu, si numai spiritulu de stricatiune o lasá si o va
mai lasa din vederi. — Au trecutu invieri dupa in-
vieri si noi totu nu mai putemu registra nici unu
anu de atunci încóce intre dile saturnine cu etate
de auru, ca amu si facutu vreunu progresu gigan-
tecu in cultura, in catu se insuflamu respectu si
stima vercarui dreptu judecatoriu despre nesuinte-
le nóstre. — Cetitamu inse peue la satiu atatu priu
jurnale catu si prin brosiuri, candu comiseratiuni,
cum o facú „Religio“, candu degradatiuni, cum in-
ghitiramu — fora se si cutediatu a sufla — din re-
feratulu saimósei brosiuri anonime, — si chiaru si
din jurnalulu „Wiener Neu.“ in care unu cores-
pondente din Clusiu cu ironia si batea jocu si nó
numia: „profanum vulgus“, care nu se póte insu-
fleti la nici o sapta mare.

E deajunsu a sci, ca intre alte furamu jude-
cati de numitulu corespondente de o materia inerta
cu cuventu, ca singur'a aristocratia a fostu intielegin-
ti'a Ardealului din seculi, care s'a ingrijitu de
institutiuni publice, dar' profanum vulgus, ad. noi,
n'am facutu nimica din ceea ce se numesce insti-
tutiuni in patri'a nóstra si ca prin urmare ar fi se
simu priviti de nula cu tóta precumpanirea cu nu-
merositatea, cace suntemu lipiti de seraci. Mai in-
colo, ca pro anum vulgus, ad. romanii, nici se potu
entusiasma spre binele comunu, pe candu intielegin-
ti'a loru demustrá cu 180 de mii suptscrise pentru
museulu din Clusiu si ca ea cata e, tóta e vietia.
Acésta e o lance rupta preste lasatatea nóstra, si
óre cu dreptu? Noi concedemu, ca intieleginti'a
aristocratic'a avendu si midilóce materiali si unire

striusa între sene p^ote face minuni pentru națiune și patria, deca ea, fiindu de vécuri suprematica, s'a resolutu a da pentru binele publicu și numai a suta parte din crunt'a sudóre a fostiloru lor sclavi, pe candu acestia îndoiositi de sarcinele patriei nu cuteza a'si face o scóla de dómne ajuta, necum a cugeta de institutiuni. — Dar' óre aristocratii au facutu candva vreunu institutu pentru romanu în semnu de recunóscere, ca la mulsu și tonsu atatea vécuri? Óre institutele ce le avemu noi romanii, catu de pucine sunt', considerandu impregiurarile cele vitrege, nu dau dovada de nobilele nesuintie a le romanului? și de posibilitatea entusiasmarei lui? Brasiovenii romani, o comuna nu o tíera, nu jertfira pentru unu institutu preste una suta mii? Fara entusiasmare și convingere de trebuintiele sale și a le viitorimei se putea face o asemenea viktima nobila? — Dar' astadi avemu o întielegintia și mai mare, și credu, ca deajunsu solida, ca se póta dovedi, ca romanulu înca traiesce pentru binele patriei și pentru nobile instituturi de cultura și regenerare, cace ea a doveditu și mai eri prin fapte, ca-si iubesc tronulu, patria și națiunea și e gata a jertfi, suferi și patimi pentru re'nvierea fericirei poporului seu, cu tóte ca între noi ne mustramu cate odata unii pe alții, ca tenerii cei ce se iubescu cu gealusia —

Aideti, se ne imbratiosiamu dara fratiloru unii cu alții spre o aventare invidenda în cultura cu puteri unite! se jertfimu și se facemu tóte pentru fericirea comuna între marginile legei. Intieleginti'a e detetóre de tonu, ea misca pe micu și mare la fapte, jertfe și întreprinderi de comunu folositóre. Avemu tare credintia, ca ve'ti pune devotamentu înaintea altariului comunu, spre a sprijini tóte întreprinderile folositóre; dar' credemu și mai multu, credemu, ca numerositatea nóstra imbraciosinduse unii cu alții, și unindusi jertfirile catu de mici, totu p^ote dovedi, ca are viétia și se p^ote însufleti spre orice fapta patriotica, candu e convinsu romanulu, ca nu lucra totu numai în claca, ca în tempii s'a iertati, candu imputatorii mergeau numai la placinte înainte. — —b.

КОРВЪЛЪ *) ШИ МІХАЙЪ ВОДЪ **).

Баладъ попъралъ ***).

I.

Корвълъ перъ, маре,
Къ пстере таре,

Пасере зрѣтъ,
Ла фадъ смолитъ, — 1)
Свѣръ ши се перде
Де prin kodpълъ verde,
Де prin мѣнцїи паздї
Знде нъ рѣсвадї, 2)
Ши с'а амежатъ
Литрѣ 'н чзпгѣ зскагѣ,
Лн дешертзрї грѣсе
Локзрї зрѣчѣсе,
Къ копачїи парї
Къ апеле марї. 3)

Треї анї тотъ лъкра,
Пъп' кѣвѣ-ші фъчеа,
Треї анї 'мі оза,
Треї анї пѣ скѣтеа,
Треї анї 'ї пѣтріа,
Нъ маї адъзѣа,
Ши нъ маї крештеа. 4)

Корвълъ, тристѣ се дъче,
Ши ла пѣ адъче
Търмъ греа де порчї
Къ поркарїи тодї,
Ши ла пѣ 'ї да,
Пѣї 'ї тѣпка,
Нъ маї адъзѣа,
Ши нъ маї крештеа! 5)

Корвълъ, де тѣпїъ,
Мѣшкѣ-ші карнеа вїъ, —
Ши тѣрватѣ се дъче,
Ши ла пѣ адъче
Търма греа де ої,
Пѣсторї дин 'напої,
Ши ла пѣ 'ї да,
Пѣї 'ї тѣпка,
Нъ маї адазѣа,
Ши нъ маї крештеа. 6)

Корвълъ де тѣпїъ,
Мѣшкѣ-ші карнеа вїъ,
Еаръ ми се дъче
Ши ла пѣ адъче
Търмъ греа де вої
Бъзъшенї *) де соїъ,
Ши вачї ши вїдеї
Марї ши тѣрзѣдеї,
Ши къ пѣсторей,

*) Не ла Рокна възъленї. P.

Ші ла пѣ 'і да,
Пѣі 'і тѣпка
Нѣ маі адъѣца,
Ші нѣ маі крештеа. 7)

Корвэлѣ, спѣриатѣ,
Свѣръ ка тѣрватѣ,
Свѣръ 'н сѣсѣ ші 'н жосѣ
Трѣстѣ ші дѣреросѣ,
Ші не пѣ 'і ласъ
Фѣръ сѣктѣ а касъ,
Кѣчі прѣзі а фѣктѣ,
Пѣіі п'аѣ крескѣтѣ!

Даръ о фортѣпъ,
Сѣѣ че паѣва, сѣпъ?!
Вѣптѣлѣ челѣ тѣрватѣ 8)
Бате 'нѣоратѣ,
Сѣфлѣ не'пчетатѣ,
Чѣпгѣ а доворѣтѣ,
Шерпеле-а венѣтѣ, 9)
Кѣвѣлѣ а афлатѣ,
Пѣіі і-а тѣпкатѣ!

II.

Корвэлѣ негрѣ, маре
Кѣ пѣтере таре
Еаръ се 'нгорчеа,
Не пѣі дѣ пѣпѣца. —
Дар' елѣ а афлатѣ
Вѣптѣлѣ челѣ тѣрватѣ,
Шерпеле дѣфлатѣ,
Че пѣі а тѣпкатѣ.

Елѣ се 'нвершѣна
Апоі 'і кѣзма:
„Съ венѣці дѣдатѣ,
Ла domnѣ ла полатѣ,
Ла Мѣхаѣлѣ вѣтѣзѣлѣ,
Ка сѣ'мі вѣрсѣ пѣказѣлѣ. 10)

Ші тоці трѣі плекарѣ, —
Не Мѣхаѣлѣ афларѣ,
Корвэлѣ се вѣта,
Мѣхаѣлѣ аскѣлта:
„Domn' Мѣрія Та!
Карѣ жѣдѣчі царѣ, —
Се аі вѣпѣтате
Ші сѣ'мі фачі дрептате,
Вѣптѣлѣ честѣ тѣрватѣ,
Кѣвѣлѣ мѣ-а стрѣкатѣ,
Шерпе вѣлѣстѣматѣ,
Пѣіі мѣа тѣпкатѣ!“

Вѣптѣлѣ кѣ грѣіа,
Се descinsia:

„Domn' Мѣрія Та!
Лѣкрѣлѣ е аша, —
Корвэлѣ ачестѣ таре
Е зѣлѣ лотрѣ маре,
Nim' і-а статѣ дѣп кале, —
Тѣрпѣ а прѣдатѣ,
Пѣсторѣ а тѣпкатѣ,
Гласѣлѣ лорѣ м'а стрѣпсѣ
Не чѣпгѣ м'а дѣпѣпсѣ,
Еѣ нѣ-сѣ вѣноватѣ
Кѣ кѣвѣлѣ-а пѣкатѣ, —
Шерпе, д'а афлатѣ,
Пѣіі і-а тѣпкатѣ,
Еѣ п'ам че се факѣ!“

Шерпеле тѣчеа,
Фрѣкѣ реа авеа, —
Дар' Мѣхаѣлѣ зѣчеа:
„Azі корвэлѣ теѣ!
Адеврѣ спѣнѣ еѣ, —
Жале мѣ de tine,
Дар' п'аі фѣктѣ vine,
Кѣ те-аі ашезатѣ,
Ші кѣ аі пѣлатѣ,
Не копачі de-і рарі
Лѣпгѣ апе марі
Дѣ дешертѣрѣ грѣсе
Локѣрѣ зрѣчѣсе, —
Тѣ сѣ те фѣі дѣсѣ,
Кѣвѣлѣ сѣ'ці фѣі пѣсѣ
Еарѣ 'н кодѣрѣ маре
Не тѣпѣціі палѣі таре,
Ѣnde вѣптѣлѣ нѣ вате,
Шерпе нѣ стрѣватѣ!“ 11)

Корвэлѣ спѣрѣатѣ,
Кѣ д'а жѣдекатѣ
Водѣ Мѣхаѣлѣ,
Фѣр' de пѣчі о мѣлѣ,
Din arinі ловѣа,
Кѣртеа-і дѣрѣма,
Тѣте де сѣѣрма,
Ла кодѣрѣ свѣрѣпѣдѣ
— Аша вѣлѣстѣмѣндѣ:
„Трѣі вѣкѣрѣ сѣ трѣкѣ,
Пѣнѣ-і рѣдікатѣ
Кѣртеа та чеа палѣтѣ,
Мѣлѣтѣ маі мѣнѣпнатѣ, —
Пѣп' непотѣ ва фѣі
Карѣ м'а іѣвѣ!“ 12)

(Notele vorѣ зрѣта. P.)

A. Marienescă.